

ההתקפה בדרום

פיקוד הצפון הופתע מהיקף המתקפה הסורית כאשר פרצה המלחמה ומעיתויה, אולם יחידותיו היו במצב-כוננות גבוה. תגבורות הגיעו עוד קודם שפרצה המלחמה, ואפילו קטן היה הכוח שעמד לרשותו מזה שנחשב כחינוי להגנת רמת-הגולן במלחמה טוטאלית. הרי הפיקוד הביא בחשבון אפשרות של מלחמה ונקט אמצעים הולמים.

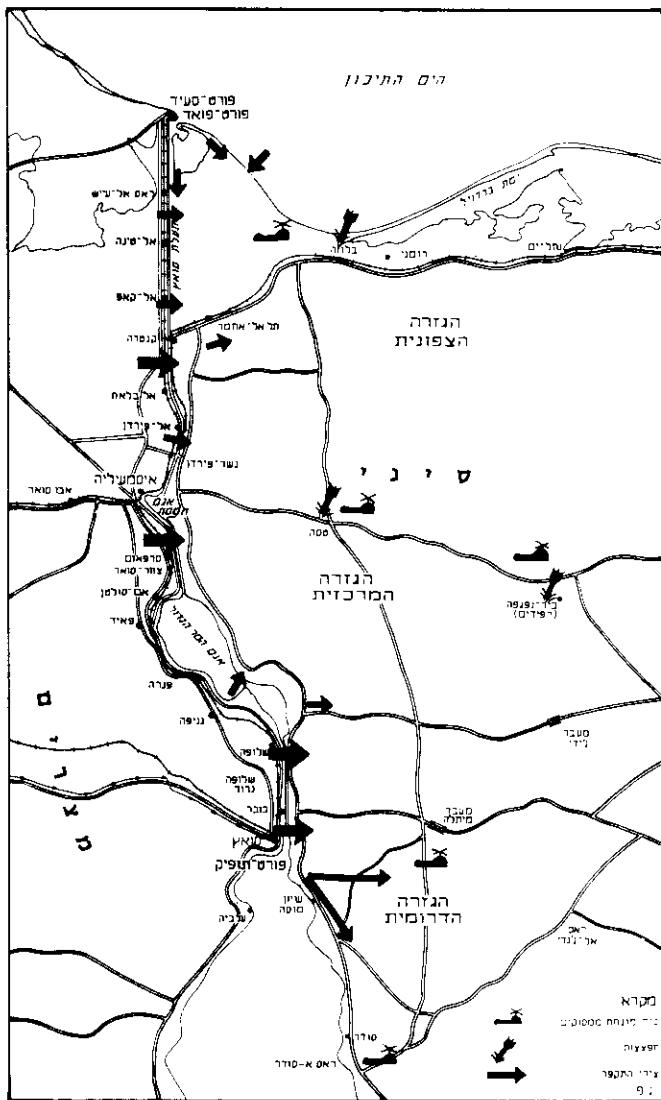
בדרום, לעומת זאת, היתה ההפתעה מוחלטת, הן בעיתוי ההתקפה והן בדרכי הביצוע, ושום צעדים יעילים לא ננקטו קודם-לכן. כאשר באה שעת ההתקפה והן בדרכי הביצוע, ושום צעדים יעילים לא ננקטו קודם-לכן, כאשר באה שעת ההתקפה היו חיילים רבים עסוקים בכביסה ורבים אחרים בתפילה. רבי-אלוף דוד אלעזר ייחס לאחר-מכן העדר-כוננות זה "לכשלון חמור בביצוע פקודת-הכוננות המלאה, באחדים מן הדרגים הנמוכים".

בדרום, לעומת זאת, היתה ההפתעה מוחלטת, הן בעיתוי ההתקפה והן בדרכי הביצוע, ושום צעדים יעילים לא ננקטו קודם-לכן. כאשר באה שעת ההתקפה היו חיילים רבים עסוקים בכביסה ורבים אחרים בתפילה. רבי-אלוף דוד אלעזר ייחס לאחר-מכן העדר-כוננות זה "לכשלון חמור בביצוע פקודת-הכוננות המלאה, באחדים מן הדרגים הנמוכים".

הגל הראשון של הכוחות המצריים הורכב משמונת אלפי רגלים, אשר חצו את התעלה בסירות-גומי. טיפסו ועלו בסוללת-העפר בגדה המזרחית, ובעוקפם את מוצבי קו בר-לב תפסו עמדות מזרחה יותר על צירי הגישה לתעלה. הם היו מצוידים במטולים דמויי בוקה, מדגם רוסי מתקדם, המכונה אר.פי.ג.י.7, וכן בנשק קטלני עוד יותר: טיל רוסי מודרך נדר-טאנק, מטיפוס סאגר, המכוון לכל אורך הדרך ליעד על-ידי הוראות המשודרות בידי החייל היוורה לאורך חוט דק כשערה, הנפרם מאחורי הטיל במעופו. כאשר חשו כוחות-שריון ישראליים, בפיקוד האלוף מנדלר, לתפוס את העמדות שהיו אמורים להגיע אליהן בשעה 4.00 אחה"צ, הם נתקלו בברד של טילי נ"ט שהופעלו על-ידי הכוחות המצריים שנמצאו זה כבר בעמדות ממזרח לתעלה, אותן עמדות עצמן שהותקנו מלכתחילה בשביל הטאנקים הישראליים. טילים אלה גרמו אבידות כבדות לטאנקים הישראליים שחשו להתמודד בהסתערות הראשונה.

מתקן ישראלי, שהיה מיועד לכסות את התעלה כולה בשכבה דקה של שמן ולהציתה ברגע בו תתחיל פלישה, מיתקן אשר גרם מצוקה רבה למתכננים המצריים, נזנח זמן מה קודם-לכן ולא הופעל.

בשעה 2.07 אחה"צ הודיע ראדיו קהיר, שכוחות מצריים הצליחו לחצות את התעלה במספר גזרות בחפשן מוצבי-אויב ובהניפן את הרגל המצרי בגדה המזרחית של התעלה. מייד לאחר-מכן החל גלי-הסתערות שני, אשר חצה בחיפוי אש ארטילרית כבדה ופתח בהתקפה על מוצבי קו בר-לב עצמם ברימונים, בעשן, בנשק קל ובהסתערות פנים-אל-פנים.

ההתקפה המצרית, 6 באוקטובר 1973

אותה שעה המשיך הגל הראשון, המצויד בכלי־רכב קטנים המובילים את ציודו, להתקדם ולהתפרש קילומטרים אחדים מזרחה, במדבר. שם התחפר ובנוסף לטילי נ"ט, שהוזכרו הציב את נשק־הרגלים המתוחכם ביותר: את טיל נ"מ הרוסי הנייד, סאם. 7. תפקיד החי"ר נושא הטילים היה עתה, לדבריו הרמטכ"ל המצרי, להחזיק בעמדותיו ולהתגונן בפני התקפות־נגד של טאנקים ומטוסים לפרק־זמן של 12 עד 24 שעות, וכך לשמש מסך ממזרח לתעלה. בשעה שטאנקים וציוד כבד אחר יועברו מזרחה.

אחת הבעיות הקשות, אשר המצרים ניצבו בפניהן, היה המדרון החולי התלול בגדה המזרחית של התעלה. המצרים חישבו ומצאו שהם זקוקים לשישים פרצות בגדה המזרחית, כדי שיוכלו להעביר מזרחה טאנקים וציוד כבד אחר לאחר שיחצו את התעלה. למטרה זו השתמשו בתותח־ימים. המזונים בלחץ גבוה ממשאבות הצפות על פונטונים, עד אמצע התעלה. על־ידי מתקן זה, אשר נסה בסוללות־דמה במצרים גופא, הצליחו לקצר את הזמן הנחוץ לפריצת הפרצות כדי מחצית. מרבית הפרצות נפתחו תוך 3 עד 5 שעות.

אותה שעה כבר הונחו גשרים לרוחב התעלה. למטרה זו סיפקו הרוסים למצרים טיפוס חדש של ציוד גישור, גשר הפיאמפי, העשוי מפונטונים צפים בצורת קופסאות, אשר כל אחת מהן נישאת על רכב וחלי אחד. זרועות הידרוליות שעל הרכב הורידו את הפונטון לתוך המים. הרכב השני עלה על הפונטון הראשון והוריד למים את זה שלאחריו, אשר חובר אל הראשון, וכך הלאה. בדרך זו ניתן היה לבנות גשר במהירות של 5 מטרים לדקה, וגשר לרוחב התעלה בפחות מחצי שעה. הארמיה המצרית השנייה, שהניחה את גשריה להסתערות הצפונית באיזור איסמעיליה וקנטרה, עמדה בלוח הזמנים. הארמיה השלישית, הרומה יותר, נתקלה בקשיים. שכן מחסום החול היה עבה יותר משהמצרים ציפו מראש. אף־על־פי־כן, פרץ חיל־ההנדסה המצרי 60 פרצות, הקים 10 גשרים, וכונן 50 מעברות תוך 9 שעות. ברדת הלילה בשבת, במוצאי יום־הכיפורים, היתה הדרך פנויה להעברת השריון המצרי. בחצות הלילה, אחרי 10 שעות לחימה, הצליחה מצרים לרכו 500 טאנקים ממזרח לתעלה וכן מערכת־הגנה קדמית של טילים. החצייה בחצות הלילה תורגלה בדקדקנות בתרגילים מוקדמים; למן ההתחלה נמתחו כבלים לרוחב התעלה, כשצבעים שונים מצביעים על הצירים של יחידות שונות. בסך־הכול העבירו המצרים בלילה שבין ה־6 ל־7 באוקטובר 5 דיביזיות של חיל־רגלים על שריון אל מזרח התעלה, והקימו שלושה ראשי־גשר עיקריים בהתאם לתכנית המקורית.

בינתיים גייסה ישראל בקדחתנות את צבא מילואיה. הגיוס לא התנהל על־פי התכנית. טאנקים ישראלים רבים נמצאו בכת־המלאכה; אחרים תותחיהם מרוחים בשמן סיכה כדי לשמרם מפני אבק המדבר. מלאי הפגזים בקרבת הקו היה מצומצם, ובסופו של דבר נכנסו טאנקים רבים לקרב במחצית תקן התחמושת. לא היו די גוררי טאנקים כדי להוביל את השריון לחזית, וכך נאלצו טאנקים רבים לעבור מאות קילומטרים על זחליהם הם והגיעו לאיזור המערכה במצב טכני ירוד.

על אף שממדי ההסתערות המצרית-סורית כבר היו ברורים עם רדת הלילה, ונתגלו לעין תוצאותיו של העדר הכוננות בצד הישראלי, הבטיח באותו ערב שרהבטחון, בשידורי טלוויזיוני, שהנצחון יבוא תוך ימים ספורים. הודעות מעין אלו פגעו באמינותם של הדיברים הישראלים במשך מלחמת-יזום-הכיפורים, אמינות שעמדה במבחן בכל המלחמות הקודמות.

מכות-האוויר הראשונות המצריות – מ-100 מטוסים – פגעו בבסיסי-האוויר העיקריים ובמוקדי-התקשורת בסיני: ביר-גפגפה, ביר אל-תמארה והמפקדה הקדמית בטאסה: כתוצאה מכך נאלץ חיל-האוויר להפעיל במידה רבה מכות-נגד מבסיסים בעומק ישראל. יתרה מזו, חיל-האוויר, כפי שתואר, ריכז את עיקר מאמציו בגולן. באופן שהנחתת מכות-הנגד הרציניות הראשונות על המתקפים המצרים הוטלה על הטאנקים הישראליים. כנגד יותר מ-500 טאנקים מצריים, שהיו מרוכזים בסיני בשעות הבוקר של יום א', היו לישראל כ-230 טאנקים. רובם פאטונים, אשר רבים מהם – הללו שהוצבו בקו בר-לב עצמו – כבר הוצאו אותה שעה מכלל פעולה.

במשך השנים שקדמו למלחמה סללה ישראל שני כבישים מקבילים לתעלה – האחד כ-10 ק"מ ממנה, והשני – במרחק כפול במוצע – כ-20 ק"מ מהתעלה. הכביש השני הזה עבר דרך המפקדה בטאסה. תכנית-ההגנה הישראלית היתה להשתמש בכביש הקדמי לצורך הארטילריה הכבדה, בעוד הכביש האחורי משמש להספקת תחמושת ולהזנת רזרבות. המאמץ העיקרי של צה"ל ב-6 באוקטובר היה מכון להחזיק בקו לאורך כביש הארטילריה, ולמנוע מהמצרים את הרחבת ראשי-הגשר שלהם. טאנקים מצריים חצו את כביש הארטילריה בכמה מקומות, אולם צה"ל בלם את התקדמותם לפני שהגיעו לכביש העורפי.

מזרחה יותר מצויים היו שלושת המעברים האסטרטגיים, דרכי-הגישה היחידות דרך רכסי-ההרים הסלעי והמבוחר במרכז סיני: מעבר המיתלה בדרום, מעבר הגירי במרכז, ומעבר חתמיה צפונה יותר. לבד מאלה הדרך היחידה החוצה את סיני היא דרך החוף. אולם הים התיכון מזה והחולות הרכים הבלתי-עבירים מזה שללו למעשה מעברן של עוצבות טאנקים בדרך זו. הגדה כי כן, הוטל על המצרים לתפוס לפחות אחד המעברים על מנת להתקדם דרך סיני. הם ניסו לזנק מראש הגשר הדרומי ולעבור את 35 הק"מ המפרידים בינם לבין מעבר המיתלה, אולם נבלמו לפני שהגיעו למעבר עצמו.

בעת ובעונה אהת ניסו המצרים לקעקע את התקפות-הנגד הישראליות בעורף הישראלי. מוסקים הנחיתו יחידות-קומאנדו מצריות לפשיטות הרחק בעורף העמדות הישראליות: אף-על-פי שהיו אלה יחידות מצריות מובחרות, חוסלו רבות מהן עוד לפני שנחתו או מיד לאחר ההנחתה: אלו שהצליחו לנחות או להתארגן היו אמנם מטורד. אך לא היה בכוהן לחבל בהתפרשות צה"ל להתקפת-הנגד. המאמצים שנעשו לתגבר את מוצבי קו בר-לב המבודדים היו ללא הועיל. המוצבים נפלו בזה אחר זה וקצתם פונו בחסות הלילה. רק מוצב אחד ויחיד בקצה הצפוני בקרבת בלוזה הצליח להחזיק מעמד במשך כל המלחמה ולא נכבש על-ידי

המצרים. המוצב הדרומי ביותר בפורט-תאופיק החזיק מעמד במשך שבוע ימים כמעט תוך לחימה נועזת ואמיצה, ונכנע רק כאשר אולו התחמושת, המזון ותומרי הרפואה. רק אז ניתנה לו ההוראה להיכנע. כדי להציל את הפצועים הרבים שבמוצב.

פעמים אחדות ניסו המצרים לנעו דרומה לאורך מיפרץ סואץ בכיוון שדות הנפט באבור-רודס, אבל כל אימת שהשריון המצרי חרג מתחום מערכת טילי הני"מ גרם חיל-האוויר הישראלי לשריון המצרי שייסוג תוך אבידות כבדות. יחידת-קומאנדו בדרכה במסוקים הופלה באוויר.

ביום שני, 8 באוקטובר, פוצל פיקוד הדרום לשלושה פיקודים אוגדתיים: האוגדה הצפונית בפיקודו של האלוף אדן (ברז), האוגדה המרכזית בפיקודו של האלוף אריאל שרון, והאוגדה הדרומית בפיקודו של האלוף מנדלר. בו ביום פקד הרמטכ"ל על התקפת נגד. כוונתו היתה לשוב ולכבוש קטע אחד בגדה המזרחית של התעלה, ואם ניתן הדבר לנצל הצלחה עליידי פריצה מערבה, לגדה המערבית. כוחות האלוף אדן פתחו במתקפה אל עבר גשר פירדן, מול איסמעיליה. התקפה זו נבלמה עליידי המצרים, ואוגדת אדן לא הצליחה להתקדם. חטיבת-שריון 190 חוסלה למעשה, ומפקדה, סגן-אלוף אסף יגורי, נלקח בשבי.

שעה שכוח אדן היה נתון בלחימה, נמצאה אוגדת שרון בתנועה דרומה. ניתנה לו הוראה לשוב צפונה כדי לתגבר את אדן, אולם העמדות שהיו תפוסות קודם-לכן בידי אוגדת שרון נתפסו בינתיים עליידי המצרים. התקפת-הנגד של היום השני, ה-8 באוקטובר, שהיתה כשלוש שעות במחיר ניכר, שימשה נושא לזיכוכים ולהאשמות הדדיות במשך ימים רבים לאחר-מכן. אחד ממבקרי הפעולה קבע, שהיא נעשתה בכוחות בלתי-מספיקים ובהכנה בלתי-מספקת. דברי רב-אלוף אלעזר באותו ערב, בטלוויזיה, שכבר הגענו לנקודת-המפנה וכבר אנו נעים קדימה ואשר הסתיימו במלים "נכה בהם, נביס אותם, נשבור את עצמותיהם" – היו דברים קודם זמנם בעיני אלה אשר עקבו אחרי המערכה מקרוב.

כוחות מאוגדת שרון הצליחו להגיע עד שפת האגם המר הגדול בקצהו הצפוני, אולם נוכח האבידות הכבדות והעתרות המוגבלות החליט הפיקוד העליון להישאר בעמדת-המתנה, כהכנה לקראת הסתערות-השריון המצרית הגדולה שהיתה צפויה מיד לכשיועברו אל מזרח התעלה יתר חטיבות-השריון המצריות, אשר עד אותה שעה הוחזקו במצרים, החטיבה הרביעית בדרום וחטיבה 21 בצפון.

מבחן חיל-האוויר

האבידות שהדאיגו את פיקוד צה"ל יותר מכל ביום שני, 8 באוקטובר, היו האבידות בטייסים ובמטוסים. התברר במשך שני ימי המלחמה, שבהתמודדות עם שני טיפוסים הטילים הקטלניים כנגד מטוסים, שנמצאו עתה בשימוש צבאות ערב, היה חיל-האוויר חשוף לאבידות מכאיבות, לא פחות מאלה בהן נתנסה השריון הישראלי.

סאם. 6 היה מורכב בשלוש על רכב זחלי, המסוגל לנוע בחולות; רכב השילוח

ורכב המכ"ם המתלווה אליו מסוגלים לנוע לעמדות חדשות מיד לאחר הירי. הסוואה והסתר היו קלים יחסית, והסורים במיוחד ניצלו זאת בכשרון. לרוב הטייסים הישראלים ניתן אות-האזעקה הראשון, כאשר ראו את שובל-העשן הלבן והדוק, המתמשך מאחורי סאם. 6, כאשר הוא מטפס ועולה במסלול שטוח במהירות העולה פי שניים על מהירות הקול. לא היה עדיין סיפק בידי הישראלים להנחית אש ארטילרית או להזעיק מטוסים למכתינגד, וכבר זוו מכוניות השלוח והמכ"ם ונעלמו, עד ששבו וחזרו במקום אחר.

סאם. 7 היה נייד אף יותר מזה, מלבד הדגם המופעל על-ידי חיל-הרגלים – דגם כה קל עד שניתן לירות בו מן הכתף – הבחינו הטייסים הישראלים בשבוע השני למלחמה שעליהם להתמודד גם עם סאם. 7 מטיפוס אחר. המצרים והסורים הכניסו לפעולה משלחים מתנייעים, כשכל רכב מסוגל לירות בעת ובעונה אחת מטח של עד 8 סאם. 7. המכונה סטרלה, ובכך להגביל עד למינימום את האפשרות של תמרון התחמקות. סאם. 7 פגע פגיעות רבות, אף-על-פי שלא כולן היו קטלניות, שכן מיטען חומר-הנפץ שבו קטן מזה שבטילי-סאם אחרים. במאמציהם להתחמק מן הטילים טסו מטוסי חיל-האוויר בגובה נמוך, וכך נפגעו רבים מהם על-ידי תותחי נ"מ ס.א.ס.י. 23, הפרושים בין סוללות הטילים, אשר כל אחד מהם מסוגל לירות עד 4000 כדורים בדקה. בשבוע שלאחר-מכן אבדו לחיל-האוויר 80 מטוסים בשתי החזיתות, מרביתם נפלו קרבן לסאם. 6 ולס.א.ס.י. 23, שעה שעסקו במשימות של סיוע קרוב להסתערות השריון הישראלי. כשני-שלישים של האבידות נגרמו בגולן. מבין 115 מטוסים שאבדו במשך כל המלחמה נפגעו רק ארבעה בקרבות אוויר-אוויר. נתברר שהערכת ישראל את חילות-האוויר הערביים היתה נכונה: לא היה ביכולתם להמודד עם חיל-האוויר הישראלי, אולם המסקנה שהתבססה על הערכה זו היתה מוטעית: הרוסים והערבים צדקו בהניחם, שהדגמים החדשים של טילי סאם יוכלו לפחות לנטרל את המרחב האווירי שמעל לאיזור המערכה. רק אחר-כך פותחו אמצעי-נגד יעילים, כדי לאפשר לחיל-האוויר הישראלי יותר חופש-פעולה, עם אחוז אבידות קטן הרבה יותר.

התקפת-נגד בגולן

בגולן החלה התקפת-הנגד של צה"ל משאבדה להסתערות הסורית תנפתה ההתחלתית. ביום שני, ה-8 באוקטובר, פתחה אוגדת העתודה של האלוף פלד בהתקפת-נגד לאורך ציר אל-על, נגד שתי חטיבות-שריון סוריות, שהגיעו כזכור, כדי מרחק של קילומטרים ספורים מים-הכינרת. ההתקפה נתמשכה יומיים; ביום רביעי, בשעה 10.00, היה בידי כוחות צה"ל לדווח שהסורים גרשו תוך אבידות כבדות אל מעבר לקו הפסקת-האש, לקו הסגול, באיזור זה. צפונה יותר, בגזרת חטיבה 7, הגיעו שני הצדדים לרפיין, כאשר דיווח אחד המוצבים הישראליים. שנותר מאחורי קווי-האויב ואשר החזיק מעמד במשך כל תקופת הלחימה מוקף על-ידי הסורים, כי טורי-אספקה סורי פתח בנסיגה. המתקפה

מטוס ישראלים בסיוע לכוחות-קרקע. אוקטובר 1973

הסורית נשברה. באיזור שממול חטיבה 7. איזור שנודע לאחר-מכן כעמק הבכא, מצפון לקוניטרה. העידו 300 טאנקים ונשאי גייסות משוריינים נטושים וחרוכים על הגבורה המופלאה אשר הנחילה נצחון זה לחיילי צה"ל.

אוגדת האלוף לנר התמידה בלחצה באיזור נאפח ולאורך דרך הנפט. שהיתה הציר העיקרי של המאמץ הסורי. מעט-מעט טיהרה האוגדה את איזור נאפח ואת השטח שבינו לבין חושניה, ששימשה עתה מפקדה סורית ראשית ובסיס-אספקה. תוך לחץ מתמיד בכיוון דרום-מזרח נדחקו הסורים בהדרגה מנאפח לעבר חושניה. בשעות-הבוקר המוקדמות של יום שלישי פתחו הסורים בסדרת התקפות-נגד תקיפות ומתואמות. באותו זמן בערך פרצה דיביזיה סורית את הקוים הישראליים בגזרת קוניטרה. רק ביום שלישי עם שחר נשברה ההתקפה בקוניטרה והסורים פתחו בנסיגה.

הקרב לאיתורה ובליתיה של התקפת הנגד הסורית הדרומית ביותר, באיזור חושניה, נמשך במשך כל יום שלישי. ה-9 באוקטובר. חלק גדול מטורי-השריון הסורי נותק עוד בשעות-הבוקר המוקדמות; עם שחר הופעל חיל-האוויר כדי להרוס את הטאנקים, התותחים והגמ"שים הסוריים המכונסים. מאמץ של שתי אוגדות, אוגדת לנר מצפון ואוגדת פלד מדרום, כיתר את הסורים באיזור זה והרס כמות ניכרת של טאנקים תוך לחימה כבדה ביותר. ביום רביעי, 10 באוקטובר, הגיעו גם כוחות לנר אל הקו הסגול, קו הפסקת-האש ברמת-הגולן משנת 1967, כשמרבית הכוח הסורי הושמד ושרידיו גורשו.

ביום שני, ה-8 באוקטובר, ניסו יחידות גולני לשוב ולכבוש את מוצב החרמון אשר אבד, כזכור, ביום הראשון למלחמה, אולם הנסיון נכשל תוך אבידות כבדות מאוד. ביום שלישי, ה-9 באוקטובר, הפציץ חיל-האוויר לראשונה מטרות אסטרטגיות בבירת סוריה. בדמשק: את מפקדת חיל-האוויר ואת משרד-הבטחון, גרם הרס וזרע מבוכה בשניהם. היתה זו תשובתה של ישראל להפעלת טילי פרוג 7 רוסיים נגד מטרות אזרחיות בישראל למן היום הראשון למלחמה. טיל פרוג אחד, שכוון מסתמא נגד שדה-תעופה סמוך, נחת בקיבוץ גבת. בצפון הארץ, אחדים ממבני המשק נהרסו, לרבות חדרי הילדים אשר לרוב המזל פונו מהם 270 ילדי הקיבוץ זמן קצר קודם-לכן. חיל-האוויר המשיך להפציץ שדות-תעופה סוריים, ועתה הוסיף לרשימת יעדיו גם את התעשייה הסורית הכבדה. נפגעו שני בתי-הזיקוק שבחומס וכן מצבורי דלק בדרעה ובלטקיה. מיכלי דלק הושמדו גם בנמל טרטוס. יחד עם מסוף הטעינה, הופצצו תחנות-כוח בדמשק ובחומס. המהלומה המוחצת ביותר הופנתה לבניאס, המסוף היס-תיכוני של צינור הנפט העיראקי; הוא הושמד. לא היה אפשר להימנע בהפצצות אלו מגרימת אבידות לאזרחים, אולם היעדים היו כולם בעלי חשיבות אסטרטגית. ישראל היתה ערה כל הזמן לפגיעות האוכלוסייה האזרחית להתקפות בלא אבחנה מן האוויר, וחובה היתה עליה להוכיח לסורים, שהסלמת המלחמה בכיוון זה תעלה להם ביוקר רב.

משהגיע יום רביעי, ה-10 באוקטובר, כבר גורשו כל הכוחות הסוריים מרמת-הגולן, וכוחות צה"ל שבו והתייצבו לאורך קווי הפסקת-האש. למחרת היום, ב-11

באוקטובר, הוחל בהתקפות-נגד ישראליות לתוך סוריה עצמה. הפעולה נפתחה ב־11 בבוקר, כאשר אוגדת איתן שבצפון, שכללה את שרידי חטיבה 7, הרסה את עמדות הסורים למרגלות החרמון, בשעה שאוגדת לנר במרכז התקדמה לאורך הכביש הראשי לדמשק. המוגן היטב. ההתקפה בצפון בוצעה בהתאם לתכנית: אולם במרכז נתקלה אוגדת לנר במסך נ"ט צפוף, שלא נתגלה קודם-לכן בגלל השטח המבוותר. משנעצרה חטיבת-החוד התקדמה החטיבה השנייה וכבשה את הכפר האן-ארנבה. למחרת היום הגיעו כוחות רפול (איתן) לכפר מזרעת בית-ג'אן והתבצרו בו. חטיבה 7 נהדפה שעה שניסתה לכבוש את תל-שאמס, מוצב בולט מעל הסביבה, אשר ממנו תצפית בלתי-מופרעת על המישור שלמרגלותיו, עד לפרברי דמשק המרוחקת כ־40 ק"מ. בדרום הרחיבה עוצבת לנר את גורת החדירה והתקדמה לעבר קנקר. שעה שנעה העוצבה בכיוון זה, הגיעו כוחות עיראקיים, אשר הוכנסו לסוריה בראשית המלחמה, אל איזור המערכה.

הראשונה מבין שתי האוגדות המשוריינות העיראקיות נעה קדימה אל עבר אגפו של כוח לנר. האלוף לנר, אשר ניהל את המערכה מנקודת-תצפית על אחת הגבעות, ראה את העיראקיים מתקרבים בענן אבק עצום על פני המישור מכיוון דרום-מזרח. הוא הפסיק את משימת ההתקפה של אוגדתו, והתכונן לעימות עם העיראקיים. יחד עם חטיבה נוספת מאוגדת פלד, שנמסרה לפיקודו בעוד מועד, יצר מלכודת-שריון, אשר הכוחות העיראקיים נכנסו לתוכה בלי-מיסים; הקרב התפתח במשך הלילה, עד שעה 3.00 לפנות בוקר. העיראקיים, שתפסו בלא-יודעין עמדות בין שני כוחות ישראלים, הושמדו ושרידיהם נסוגו.

בינתיים נכנסה לסוריה החטיבה המשוריינת הירדנית מספר 40, תרומת ירדן למאמץ המלחמתי המשותף, פרי פשרה בין הנטייה לעמידה מן הצד לבין היענות ללחצים לפתוח חזית נפרדת, חזית שלישית לאורך הירדן. החטיבה התבססה בתל-חארה, אחד מהריי-הגעש הכבויים הבולטים על פני הגולן, ותמכה בכוחות העיראקיים באגפם השמאלי. בהתקפות-הנגד שבהן ניסו כוחם. אוגדת לנר השיבה בהתקפה וכבשה שני מוצבים, שניים מן התלים החולשים על סביבתם. לא הועילו התקפות-הנגד המשולבות של כוחות סוריים, עיראקיים וירדניים.

צה"ל החזיק עתה בקו רצוף ונוח, וכוחות ערביים שוב לא הצליחו לחדור בערו. בקרב אשר התנהל בגזרה העיראקית נפגעו כמאה טאנקים עיראקיים, כ־80 מהם הושמדו כליל, ו־40 טאנקים ירדנים שמהם הושמדו 30. לאחר לחימה אשר אין דומה לה בחומריתה ובעקשנותה, ואשר בתחילתה נהגו הסורים מכל היתרונות ההתחלתיים האפשריים, חוסל האיום ללבה של ישראל ובמקומו בא איום ממשי מאוד על בירת סוריה.

מגמות המצרים

תכניתו המקורית של סאדאת למלחמת-יום-הכיפורים ולתוצאותיה עדיין משמשת נושא לויכוח. אין ספק שהמלחמה נועדה לשבור את הקפאון, לשים קץ לתהליך אשר באמצעותו הפכה שליטה ישראלית בשטחים לעובדה קיימת, לחתור תחת

ההסכם הגינטלמני שבין ישראל לבין ארצות-הברית בדבר שמירת הסטאטוס-קוו כרע במיעוטו בתנאים הנתונים, ולמנוע מן הדיטאנט בין מזרח למערב שיתגבש ויביא לידי הסכמה, ולו גם הסכמה שבשתיקה, בדבר הקפאת המצב הקיים במזרח התיכון.

לדברי סאדאת עצמו, עוד באפריל 1972 הסביר לברזנייב, "שהעניינים לא יזוזו אלא באמצעות מבצע צבאי, מתקפה ערבית גדולה", אשר יחייבו את ישראל להשתתף בוועידה בינלאומית ולמלא אחר תנאי ההסדר שעליהם יוחלט בה, בשם שהמתקן פה של צפון-וייטנאם בינואר 1972 כפתה על ארצות-הברית את החזרה לוועידת פאריס ואת ההשלמה עם הסכם הפיני האמריקני מוייטנאם.

אולם מה היו מגמותיה המפורשות של המתקפה? יש אומרים שלמתקפה היו מגמות טריטוריאליות מפליגות, ויש שאומרים שסאדאת ביקש רק לקנות דריסת-רגל בגדה המזרחית של תעלת סואץ, ולכל היותר להגיע אל המעברים – הגידי והמיתלה – כ־30 ק"מ מהתעלה. מערויות של דוברים מצרים שפורסמו לאחר המלחמה ניתן להסיק, שיותר משהטרידה אותם הבעיה כיצד לכבוש את כל סיני, הדאיגה אותם השאלה כיצד למנוע את הסיכון שחציית התעלה תיהפך לתבוסה צבאית נוספת.

אולם גם מגמתם המוגבלת של המצרים רחוקה היתה מהישגידם כתום השבוע הראשון לחימה. הקו המצרי השתרע עתה לאורך כל התעלה כמעט, אולם עומק החדירה הגיע כדי 10 ק"מ בלבד, פחות מן המינימום ההכרחי לעמידה בפני התקפת-נגד ישראלית מרוכזת. שרי-המלחמה של מצרים, הגנרל איסמעיל, אשר תכננו קבע את ההתפתחויות עד כה, היה מוכן עתה להמתין ולראות כיצד תגיב ישראל, קודם שיפתח בנסיון-פריצה מתוך ראשי-הגשר. במיוחד היסס בדבר העברת הטאנקים הנתרים, כ־500 במניין, לגדה המזרחית מחשש של התקפה ישראלית מוצנחת או מונחתת בגדה המערבית, ובמקרה זה יהיה לבה של מצרים חשוף. מצד אחר, לחץ הגנרל שאזלי, הרמטכ"ל המצרי, על ניצול מהיר של ההצלחה, פריצה מתוך ראשי-הגשר בצפון, לאורך כביש החוף, או לכיוון המעברים דרומה יותר, בסיוען של יחידות-קומאנדו במסוקים אשר תהלומנה בעת ובעונה אחת בקצה המזרחי של המעברים. רעתו של שאזלי לא נתקבלה, ובשלב זה הוחלט על האסטרטגיה המומלצת עליידי איסמעיל – אסטרטגיה של המתנה, גיבוש המערך והמתנה לתגובה הישראלית.

ביום החמישי, ה־11 באוקטובר, חל שינוי מכריע בהתפרשות המצרית. תחת לחץ כבד מצד סוריה, להקל עליה מתנפת המתקפה הישראלית בגולן, העבירו עתה המצרים לסיני את 500 הטאנקים, שהחזיקו בעתודה ממערב לתעלה, להבטחת עורף צבאותיהם. עתה לא היתה לאיסמעיל ברירה אלא להתכונן להסתערות חדשה בסיני.

מהלך מצרי זה גרר ויכוח נוקב בצד הישראלי. היו שטענו, שעתה הגיע הזמן להלום בעורפם של המצרים עליידי חצייה לגדה המערבית. "עליידי העברת הכדור לגדה המערבית", טען האלוף שרון, "יילחם צה"ל בתנאים הנוחים לו, שריון נע במהירות

בשטח פתוח". אך דעתו לא נתקבלה, והוחלט על אסטרטגיה זהירה יותר, שנתמכה על-ידי רבי-אלוף בר-לב, אשר על אף היותו שר בממשלה גויס ונתמנה על-ידי ראש המטה הכללי לתפקיד של מתאם ומפקד הפעילות בחזית המצרית כולה. הוחלט להמתין לפריצה המצרית. שמן ההכרח היה שתבוא לפני שצה"ל יפתח בהתקפת-נגד מכרעת. העתודות ההולכות ומצטמקות, אחוזי-האבידות הגדול, ומבצע-האספקה הרוסי בים ובאוויר, אשר סיפק למצרים ולסוריה די מחסורן, מבצע אשר עד אותו זמן לא היה דומה לו מצד ארצות-הברית לישראל, הם שהביאו לידי ההחלטה שלא להכניס למערכה את העתודות העיקריות שנותרו לצה"ל, כל עוד לא נתמצתה התנופה המצרית.

תפקיד חיל-הים

חיל-הים הישראלי, אשר תפקידו במלחמות קודמות היה משני, הגיע לפרקו במלחמת-יום-הכיפורים. לאמיתו של דבר הוא היה החיל היחיד אשר התקרב לאותו נצחון "מהיר ואלגנטי", אשר עליו דיבר בעבר רבי-אלוף בר-לב. במידה רבה גדלה חשיבותו של חיל-הים, לפי שידע, אולי לפני חילות אחרים, להעריך את ההשפעה המהפכנית של טילים על דרך המלחמה. כזכור, טובעה ב-21 באוקטובר 1967 המשחתת אילת, בקרבת פורט-סעיד, על-ידי טיל מדגם סטיקס ששולח מסירת-טילים תוצרת רוסיה מדגם קומאר, שבשירות חיל-הים המצרי. כתגובה לטווח הארוך בנתה ישראל שיטת של כתרסר סירות-טילים מהירות, אשר חמש מהן הוברחו מן המספנה הצרפתית שבשרבורג, בחגיהמולד 1969. על אפו ועל חמתו של נשיא צרפת אז, הגורל דהיגול, שהטיל אמבארגו על מכירת ציוד צבאי לישראל. סירות-סער אלו, בתוספת דגם מתוצרת-בית המכונה רשף, היו מצוידות בטילי יסיים. פרי תכנון, פיתוח וייצור ישראליים – טילי גבריאל. הטווח של טיל זה פחות מ-20 ק"מ – כמחצית הטווח של הסטיקס, שנמצא בשימושן של שיטות הטילים המצריות והסוריות, המוגנות 28 סירות. אולם מערכת ההכוונה והביות של גבריאל מתחכמת ביותר.

למן היום הראשון למלחמה, שבו הטביע חיל-הים הישראלי ארבעה סטיילים סוריים, בעיקר באמצעות גבריאל, קבע חיל-הים הישראלי את מהלך הלחימה בים. ביום הרביעי, ב-10 באוקטובר, הוטבעו שלושה סטיילים מצריים בקרבת פורט-סעיד, וצה"ל תקף סטיילים סוריים העוגנים בנמל טרטוס, בהטביעו ארבעה מהם, אף-על-פי שאותה שעה נגרם נזק לאניות-מטען יווניות, רוסיות ויאפאניות שעגנו באותו נמל עצמו.

מעתה ואילך שלט חיל-הים בקו החוף. ספינותיו נמצאו בים במשך 24 שעות ביממה, ופגעו בטילים ובנשק אחר בכל עצם שנע בשטח. תותחי 76 מ"מ של חיל-הים מילאו תפקיד בהשמדת מתקני-דלק סוריים לאורך החוף ובגרימת נזק למספר תחנות מכים, לבסיסי-אספקה ולריכוזי-צבא. הן בחוף הסורי והן בחוף המצרי. חיל-הים גם התמודד עם אחדות ממערכות טילי סאם שבצפון גזרת התעלה. הנה כי כן, הישגיו לעומת אבידותיו של חיל-הים היו הבולטים מכל חילות-צה"ל במלחמה זו.